

αστικοποιηθεί πριν από την Ελληνιστική περίοδο. Ένας μικρός ιππόδρομος διαμορφώθηκε εκεί προς τα τέλη της Κλασικής περιόδου. Ανατολικότερα, οι Δήλιοι είχαν εγκαταστήσει το ιερό του Αρχηγέτη τους, του Άνιου. Η περιοχή κοντά στην ανατολική ακτή περιλαμβάνει εγκαταστάσεις για την αγωγή και τη σωματική άσκηση (γυμνάσιο, ξυστός και στάδιο), κάποια σπίτια, ένα αρωματοποιείο και μια συναγωγή.

Η άνω κοιλάδα του Ινωπού (8)

Ο Ινωπός, που πήγαζε στα νοτιοδυτικά του Κύνθου, συγκρατήθηκε από ένα φράγμα. Η πιο εντυπωσιακή από τις κατοικίες της Συνοικίας του Ινωπού είναι η λεγόμενη Οικία του Ερμή που κατοικήθηκε από μια ιταλική οικογένεια. Σε αυτή την περιοχή, οι χώροι λατρείας ήταν πάρα πολλοί, άλλοι δημόσιοι και άλλοι ιδιωτικοί, άλλοι αφιερωμένοι σε θεούς από το παραδοσιακό ελληνικό πάνθεον, όπως ο Ηρακλής, οι Κάβειροι ή η Αφροδίτη, και άλλοι αφιερωμένοι σε θεότητες που έρχονταν από την Αίγυπτο και την Εγγύς Ανατολή, όπως ο Σάραπις, η Ίσις, ο Άνουβις, η Ατάργατις και ο Άδαδος.

Ο Κύνθος (9)

Στον Κύνθο υπήρχε μια μοναδική συγκέντρωση ιερών. Το πρώτο από αυτά τα ιερά πρέπει να ήταν το Ηραϊόν στη δυτική πλαγιά του Κύνθου. Στην Αρχαϊκή εποχή ανάγεται και το ιερό του Διός Κυνθίου και της Αθηνάς Κυνθίας, που είχε διαμορφωθεί στην κορυφή του Κύνθου. Εκτός από ένα ιερό της Αρτέμιδος, ένα ιερό του Ηρακλή και ένα τρίτο ιερό της Αγαθής Τύχης, τα υπόλοιπα ιερά είναι αφιερωμένα σε θεούς που δεν ανήκουν στο παραδοσιακό ελληνικό πάνθεον.

Η Συνοικία του Θεάτρου (10)

Η Συνοικία του Θεάτρου είναι η παλαιότερη και η πιο ανεσκαμμένη συνοικία του νησιού. Η ζώνη που έχει αποκαλυφθεί εκτείνεται μεταξύ των εμπορικών κτηρίων του αρχαίου λιμανιού και ενός λόφου στους πρόποδες του οποίου βρισκόταν το Θέατρο. Η πρόσβαση στην πλατεία γίνεται μέσω της Οδού του Θεάτρου, η οποία ξεκινά από την οδό που βρίσκεται πάνω από τις οικιστικές νησίδες με τα καταστήματα του λιμανιού. Δεκάδες καταστήματα πλαισιώνουν τις δύο αυτές οδούς. Συνυπάρχουν με οικίες, κάποιες πολύ ταπεινές και άλλες πολυτελέστες με περιστυλές αυλές και ψηφιδωτά, όπως η

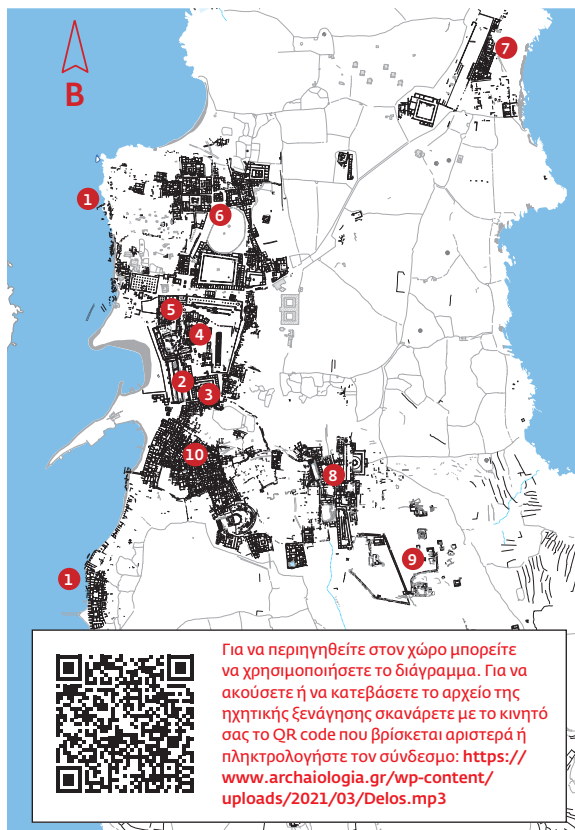
Οικία της Τρίαϊνας, η Οικία του Διονύσου, η Οικία του Διοσκουρίδη και της Κλεοπάτρας ή, πάνω από το θέατρο, η Οικία των Δελφινιών και η Οικία των Προσωπείων.

Αριστερά: Άγαλμα της Αρτέμιδος από μάρμαρο Νάξου, δωρεά γύρω στο 630 π.Χ. της Νικάνδρης από τη Νάξο. Σήμερα εκτίθεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Αθήνα, MN 1) (© EFA).

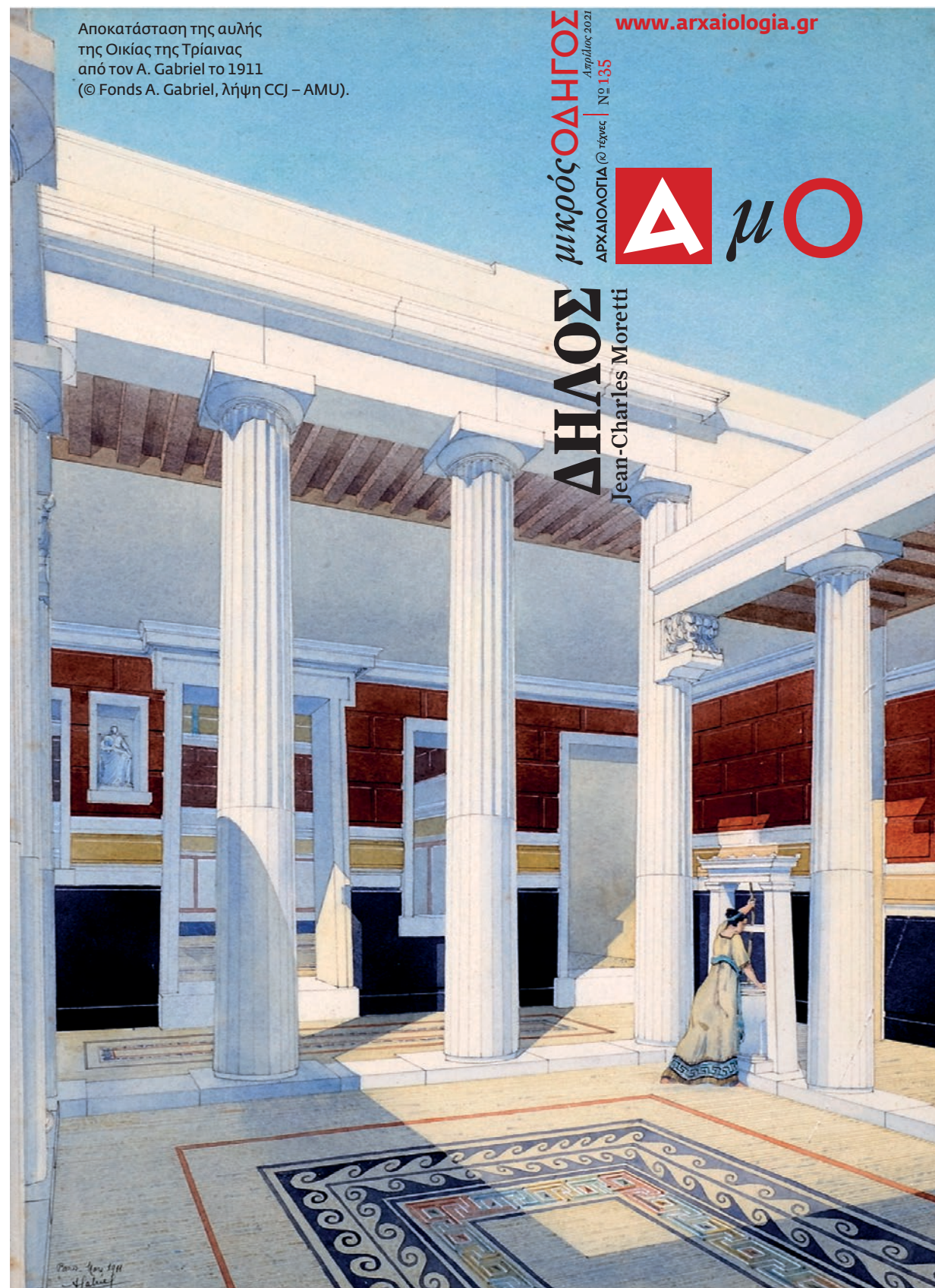
Κάτω: χάρτης του κεντρικού τμήματος της Δήλου (© EFA).

- 1 Το δυτικό παραλιακό μέτωπο
- 2 Ο Δρόμος
- 3 Η Αγορά
- 4 Το Ιερό του Απόλλωνα
- 5 Το Ιερό της Αρτέμιδος
- 6 Η Συνοικία της Λίμνης
- 7 Η Συνοικία του Σταδίου
- 8 Η άνω κοιλάδα του Ινωπού
- 9 Ο Κύνθος
- 10 Η Συνοικία του Θεάτρου

Για να περιηγηθείτε στον χώρο μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το διάγραμμα. Για να ακούσετε ή να κατεβάσετε το αρχείο της ηχητικής ξενάγησης σκανάρετε με το κινητό σας το QR code που βρίσκεται αριστερά ή πληκτρολογήστε τον σύνδεσμο: <https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2021/03/Delos.mp3>

Αποκατάσταση της αυλής της Οικίας της Τρίαϊνας από τον Α. Gabriel το 1911 (© Fonds A. Gabriel, λήψη CCJ – AMU).

μικρός ΔΗΛΟΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ (© τέχνες) | Απρίλιος 2021 | Ν° 135

www.archaiologia.gr

ΔΗΛΟΣ
Jean-Charles Moretti

Η Δήλος, που θεωρείται ο γενέθλιος τόπος του Απόλλωνα και της Αρτέμιδος, κατοικήθηκε από το β' μισό της 3ης χιλιετίας, εν συνεχεία κατά τη Μυκηναϊκή εποχή και, τέλος, αδιάλειπτα από το β' μισό του 10ου αι. π.Χ. έως το τέλος της Πρωτοβυζαντινής περιόδου. Ο χώρος της Δήλου, από τον οποίο δεν έχει ανασκαφεί ούτε το ένα τρίτο, είναι μοναδικός για τον πλούτο των οικοδομημάτων δημόσιας αρχιτεκτονικής που κατασκευάζονται ανάμεσα στον 6ο αι. π.Χ. και τον 1ο αι. π.Χ., για τους πολυάριθμους χώρους λατρείας, αλλά και για τις οικίες και τις εμπορικές εγκαταστάσεις της Ελληνιστικής εποχής. Την περιήγηση στον χώρο συμπληρώνει η επίσκεψη στο Μουσείο της Δήλου.

Το δυτικό παραλιακό μέτωπο (1)

Η δυτική ακτή ήταν κατά την Ελληνιστική εποχή σχεδόν εξ ολοκλήρου χτισμένη, από τον όρμο του Σκαρδανά έως τον όρμο των Φούρνων, όπου έχει αποκαλυφθεί ένα ιερό του Ασκληπιού. Η πλατεία μέσω της οποίας φθάνουν στο νησί οι επισκέπτες, η λεγόμενη Αγορά των Κομπεταλιαστών, καταλαμβάνεται από έναν πεσσό που χρησίμευε ως τιμητική βάση αγάλματος, μια θόλο όπου στεγάζονταν τα αγάλματα των Lares Compitales (ρωμαϊκών θεοτήτων των σταυροδρομιών) και έναν ναΐσκο που στέγαζε αγάλματα του Ερμή και της μητέρας του. Στα νότια της πλατείας η παραλία καταλήφθηκε από μεγάλα εμπορικά κτήρια. Στα βόρειά της, μια άλλη πλατεία, πολύ μεγαλύτερη, πλαισίωνε το λιμάνι: η Αγορά του Θεόφραστου.

Ο Δρόμος (2)

Ένας πλατύς δρόμος συνδέει την Αγορά των Κομπεταλιαστών με την κύρια είσοδο του ιερού του Απόλλωνα. Ανατολικά, πλαισιώνεται από τη Νότια Στοά, η οποία χτίστηκε στα μέσα του 3ου αι. π.Χ., και δυτικά από μια άλλη στοά, την οποία αφιέρωσε στον Απόλλωνα ο βασιλιάς Φίλιππος Ε' της Μακεδονίας γύρω στο 210 π.Χ.

Η Αγορά (3)

Οι πρώτες διαμορφώσεις που έχουν εντοπιστεί στην Αγορά χρονολογούνται στην Κλασική εποχή: πρόκειται για μία στοά στα νότια και για το Πρυτανείο που βρίσκεται απέναντί της. Την κλασική αγορά διαδέχτηκε, τον 2ο αι. π.Χ., μία μικρότερη, η επονομαζόμενη «τετράγωνη» αγορά, η οποία ορίζεται στην ανατολική και

01

02

03

- 01 Οι αναθηματικοί λέοντες στην όχθη της λίμνης, οι οποίοι αντικαταστάθηκαν από εκμαγεία το 2000 (© EFA – J.-Ch. Moretti).
- 02 Ελεφαντοστέινο πλακίδιο με ανάγλυφη παράσταση πολεμιστή, πιθανότατα κυπριακής κατασκευής, 14ος–13ος αι. π.Χ. Βρέθηκε στα θεμέλια του αρχαϊκού ναού της Αρτέμιδος (Αρχαιολογικό Μουσείο Δήλου, αρ. ευρετηρίου B 7069) (© EFA).
- 03 Η Λέσχη του κοινού των Ποσειδωνιαστών της Βηρυτού. Αριστερά, σε πρώτο πλάνο, το άγαλμα της θεάς Ρώμης (© EFA – J.-Ch. Moretti).
- 04 Η Αγορά των Ιταλών: ο προθάλαμος των λουτρών και η αυλή (© EFA – J.-Ch. Moretti).

04

βόρεια πλευρά της από μία μεγάλη διώροφη στοά.

Το ιερό του Απόλλωνα (4)

Το ιερό του Απόλλωνα άρχισε να αναπτύσσεται από τα τέλη του 9ου αι. π.Χ. σε μια περιοχή που ήταν σε χρήση και κατά τη Μυκηναϊκή εποχή. Εν συνεχεία, δεν σταμάτησε να διευρύνεται για να φτάσει, γύρω στο 100 π.Χ., τα 20.000 τ.μ. Στην έκταση αυτή συγκεντρώνονταν, από το β' μισό του 7ου αι. π.Χ., μνημεία, αγάλματα αναθηματικά και τιμητικά στον υπαίθριο χώρο του ιερού, ενώ αναθήματα φυλάσσονταν μέσα στους ναούς και τους θησαυρούς. Η κύρια είσοδος στο ιερό βρίσκεται στα νότια και οδηγεί στον βωμό του Απόλλωνα, γύρω από τον οποίο είχαν αφιερωθεί δεκάδες αγάλματα και, στα βόρεια, βρίσκεται το Πύθιο που ήταν αφιερωμένο στον Απόλλωνα των Δελφών. Στα ανατολικά κυριαρχούσαν τρεις ναοί: ο Πώρινος ναός που στέγαζε το λατρευτικό άγαλμα κατά την Αρχαϊκή και Κλασική περίοδο, ο Ναός των Αθηναίων και ο Ναός των Δηλίων, στον οποίο τοποθετήθηκε το άγαλμα κατά την Ελληνιστική εποχή. Πέντε θησαυροί περιβάλλουν τον Πώρινο ναό. Δύο μακεδονικές αφιερώσεις καταλαμβάνουν την ανατολική πλευρά του ιερού: η Στοά του Αντιγόνου και το Νεώριο.

Το ιερό της Αρτέμιδος (5)

Ο πρώτος ναός και ο πρώτος βωμός της Αρτέμιδος χτίστηκαν στην Αρχαϊκή εποχή, κατά τη διάρκεια της οποίας αφιερώθηκαν στο ιερό μαρμαρίνες κόρες. Ο αρχαϊκός ναός αντικαταστάθηκε στις αρχές του 2ου αι. π.Χ. από ένα νέο οικοδόμημα ιωνικού ρυθμού.

Η Συνοικία της Λίμνης (6)

Η λίμνη περιβάλλεται στα νότια από την Αγορά των Ιταλών, στα νοτιοδυτικά από το Ιερό των Δώδεκα Θεών, στα δυτικά από το Λητών και το άνδριο των λεόντων και στα βόρεια από ένα μεγάλο εμπορικό κτήριο και μια περιοχή κατοίκησης που περιλαμβάνει την Οικία της Λίμνης, την Οικία των Ηθοποιών, την Οικία του Διαδούμενου και τη Λέσχη του κοινού των Ποσειδωνιαστών της Βηρυτού. Προς τα βορειοανατολικά, βρίσκεται το πρώτο γυμνάσιο του νησιού, η Παλαίστρα της Λίμνης.

Η Συνοικία του Σταδίου (7)

Η περιοχή στα ανατολικά της λίμνης δεν είχε